

Nr 38.

Ankom till riksdagens kansli den 29 april 1937 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om moderskapspenning m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 15 januari 1937 dagtecknad proposition, nr 38, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade, här nedan intagna förslag till 1) förordning om moderskapspenning; 2) förordning angående ändrad lydelse av 32 § förordningen den 26 juni 1931 (nr 280) om erkända sjukkassor; samt 3) förordning om mödrahjälp.

I samband med förevarande proposition har utskottet till behandling förehåft sju med anledning av densamma väckta motioner, nämligen motionerna i första kammaren nr 203 av herr *Martin Svensson m. fl.* och nr 209 av herr *Myrdal m. fl.* samt motionerna i andra kammaren nr 404 av herr *Spångberg m. fl.*, nr 406 av herr *Skoglund m. fl.*, nr 416 av fru *Nordgren*, nr 418 av herr *Österström m. fl.* och nr 419 av herr *Österström*, motionerna I: 203 och II: 406 ha dock behandlats allenast såvitt däri icke framställts yrkande, att riksdagen i anledning av propositionen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsammaste förnyad utredning och förslag angående nödvändigheten av att genomföra en rationalisering av socialvården.

Vad motionärerna hemställt återgives här nedan i samband med utskottets yttrande i de delar, som motionerna avse.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för de i propositionen framlagda förslagen, ävensom i fråga om de skäl, vilka motionärerna åberopat till stöd för sina yrkanden, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas här nedan, hänvisa till propositionen och motionerna.

De i propositionen framlagda förslagen avse att efter två skilda linjer bereda ökat ekonomiskt stöd åt barnaföderskor. Förslagen innebära sålunda *dels* reformering av sjukkassornas moderskapshjälp och moderskapsunderstöden och *dels* införande av en särskild hjälpform för nödställda mödrar, mödrahjälp. Båda förslagen utgöra en överarbetning av de förslag, som i ett den 9 januari 1936 avgivet betänkande (statens offentliga utredningar 1936: 15) framlagts av *befolkningskommissionen* och varöver yttranden inhämtats från ett stort antal myndigheter och sammanslutningar (sid. 10 i propositionen).

Utskottet upptager de båda förslagen till behandling i särskilda sammanhang på sätt skett i propositionen.

I. Reformering av sjukförsäkras moderskapshjälp och moderskapsunderstöden.

Nu gällande bestämmelser om moderskapshjälp och moderskapsunderstöd innehålla i huvudsak följande.

Enligt 32 § i förordningen den 26 juni 1931 om erkända sjukförsäkras skall centralsjukförsäkring vid barnsörd utgiva *moderskapshjälp* åt kvinnlig medlem, som omedelbart före barnsörden varit medlem av erkänd sjukförsäkring under oavbrutet minst 270 dagar. Moderskapshjälpen skall omfatta dels ersättning enligt fastställd taxa för biträde av barnmorska vid förlossningen (barnmorskevärd) eller för vård å allmän sal å förlossningsanstalt, dels ock ett understöd i penningar för varje dag (moderskapspenning), motsvarande den sjukpenning barnaföderskan är tillförsäkrad. Är hon icke tillförsäkrad sjukpenning eller tillförsäkrad sjukpenning till lägre belopp än två kronor, skall moderskapspenningen dock utgå med två kronor. Om centralsjukförsäkringen utgiver ersättning för vård å förlossningsanstalt, äger kassan minska den kvinnan för vårdnadstiden tillkommande moderskapspenningen med belopp, som motsvarar kassans kostnader för vården. Om kvinnans familj eller annan för sitt uppehälle är väsentligen beroende av henne, får dock högst halva moderskapspenningen på detta sätt avdragas. Moderskapspenning skall utgivas för minst 30 och högst 56 dagar, varav högst 14 dagar före barnets födelse. För kvinna, vilken under de sex månader, som närmast föregått barnsörden, i sammanlagt minst fyra månader använts till arbete, som avses med förbudet i 10 § första stycket i lagen om arbetarskydd (huvudsakligen industriarbeterskor), och vilken, enligt vad skäligen kan antagas, kommer att efter barnsörden återupptaga sådant arbete, skall dock moderskapspenning utgå för minst 42 dagar. Villkor för moderskapshjälpens utgående är, att kvinnan under den tid hjälpen utgår avhåller sig från förvärsarbete. För tid, då barnaföderskan är berättigad till sjukpenning från kassan eller från lokal-sjukförsäkring, får hon dock ej uppbära moderskapspenning, försvitt hon icke är berättigad till lägre sjukpenning än två kronor, i vilket fall moderskapspenning skall utgå med belopp, varmed sjukpenningen understiger två kronor.

Enligt § 6 i kungörelsen den 26 juni 1931 angående statsbidrag åt sjukförsäkras utgår *statsbidrag* med en krona för varje dag, för vilken erkänd sjukförsäkring utgivit moderskapspenning om minst två kronor eller lämnat ersättning för vård å förlossningsanstalt. Har moderskapspenning av anledning, att sjukförsäkringen varit pliktig att vid tillfället utgiva sjukpenning, utgått med lägre belopp än två kronor, utgår statsbidraget med hälften av det utgivna beloppet. För dag, då moderskapspenning utgått även från annan erkänd sjukförsäkring, utgör statsbidraget dock endast 50 öre eller, där moderskapspenning av nyss berörd anledning varit mindre än två kronor, en fjärdedel av det utgivna beloppet. Statsbidrag får dock ej beräknas för dag, då medlem, vilken har stadigvarande anställning med full sysselsättning i statens tjänst, på grund härav åtnjutit avlöning eller annan ersättning av statsmedel med minst en krona. Vidare utgår statsbidrag till centralsjukförsäkring med hälften av vad kassan utgivit i ersättning för barnmorskevärd enligt fastställd taxa.

Det direkt av statsmedel utgående offentliga *moderskapsunderstödet* skall enligt förordningen den 26 juni 1931 om moderskapsunderstöd utgå till varje

kvinnan, som är i behov därav och vilken icke såsom medlem av erkänd sjuk-kassa är berättigad till moderskapshjälp från denna. Dock har kvinna, som är intagen å fattigvårdsanstalt, tvångsarbetsanstalt, alkoholistanstalt eller uppfostringsanstalt, straff- eller annan dylik anstalt eller vilken ej är svensk medborgare, icke rätt till moderskapsunderstöd. Behovsprövningen skall vara av summarisk natur; behov skall i regel anses föreligga, om för kvinnan eller, om hon är gift och sammanlever med sin man, för båda makarna tillhoppa vid senaste taxering till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt icke upptagits beskattningsbart belopp, uppgående till minst 500 kronor. Understödstiden skall utgöra högst 30 dagar, varav högst 14 dagar före barnets födelse. För kvinna, vilken under de sex månader, som närmast föregått barnsörden, i sammanlagt minst fyra månader använts till arbete, som avses med förbudet i 10 § första stycket i lagen om arbetarskydd (huvudsakligen industriarbeterskor), och vilken, enligt vad skäligen kan antagas, kommer att efter barnsörden återupptaga sådant arbete, skall dock understödstiden utgöra högst 56 dagar. Sådant industriarbeterska, vilken uppburit moderskapshjälp från erkänd sjuk-kassa ehuru under kortare tid än 56 dagar, äger ock för tid omedelbart efter det sådan hjälp upphört att utgå rätt till moderskapsunderstöd under så lång tid, att sammanlagda hjälptiden uppgår till högst 56 dagar. Understöd må dock endast utgå för tid, då kvinnan avhåller sig från förvärvsarbete. Moderskapsunderstödet utgår med belopp, motsvarande regelmässigt utgående statsbidrag till de erkända sjuk-kassornas moderskapspenning (alltså en krona per dag). Ärenden rörande moderskapsunderstöd skola handläggas av centralsjuk-kassan för den ort, där kvinnan är bosatt. I samband med ansökan om understöd skall erläggas en anmälningsavgift av två kronor, vilket belopp tillfaller centralsjuk-kassan såsom ersättning för dess arbete. Det åligger centralsjuk-kassan att i samband med ansökans ingivande meddela kvinnan anvisning för erhållande av råd och upplysningar rörande hennes egen vård och barnets skötsel. Understödet avser i första hand att bereda kvinnan möjlighet att erhålla barnmorskevård eller vård å förlossningsanstalt, varför häremot svarande belopp skall av kassan innehållas och på begäran tillhandahållas barnmorskan eller anstalten, försävt ej kvinnan styrker, att kostnaderna för vården guldits.

Av den översikt av tillämpningen av bestämmelserna, som lämnats å sid. 13—15 i propositionen, framgår, att moderskapshjälpens kontanta del för det stora flertalet kvinnliga sjuk-kassemedlemmar uppgår till 84 kronor samt att moderskapsunderstödet i regel utgör 30 kronor.

Befolkningskommissionens förslag i förevarande hänseende innebär huvudsakligen följande.

Det nuvarande efter behovsprövning utgående moderskapsunderstödet skulle upphöra att utgå och statens bidrag till sjuk-kassornas moderskapshjälp indragas. I stället skulle varje svensk kvinna vid barnsörd utan behovsprövning erhålla ett belopp av sjuttiofem kronor under benämning moderskapspenning. Från rätt till moderskapspenning skulle endast undantagas kvinnor, som mottagits till stadigvarande försörjning av fattigvården på sätt avses i 62 § andra stycket fattigvårdslagen, samt kvinnor, som intagits å vissa allmänna anstalter. Moderskapspenningen, som skulle utgå av statsmedel, skulle avse att utgöra bidrag till täckande av de extra kostnader, som en barnsörd i regel medförde, såsom resekostnader för barnaföderskan eller barnmorskan, hemhjälp under någon tid före och efter nedkomsten, utrustning

åt barnaföderskan för slutet av havandeskapsperioden samt sängutrustning och småkläder åt barnet. Däremot skulle moderskapspenningen ej avse att utgöra ersättning för i anledning av barnsörden mistad arbetsförtjänst. Moderskapspenningen skulle utbetalas av en central nämnd, statens familje- och barnanämnd, som kommissionen för handhavande av vissa andra uppgifter funnit sig böra föreslå till inrättande. Barnmorska eller legitimerad läkare, som biträtt vid förlossning, skulle för detta ändamål vara pliktig att hos nämnden göra anmälan om nedkomsten. Endast då det vore uppenbart, att kvinnan ej vore berättigad till moderskapspenning, skulle anmälan få underlåtas. Därest anmälan om förlossning ej skedde, skulle barnaföderskan äga att själv hos nämnden anhålla om moderskapspenning. Sådan anhållan, som inkommit till nämnden senare än sex månader efter förlossningen, skulle ej få upptagas till prövning. — I samband härmed skulle lämnandet av moderskapshjälp övergå att bli en frivillig prestation inom sjukvårdskassorna.

Efter redogörelse för de över befolkningskommissionens förslag avgivna yttrandena (sid. 30—43 i propositionen) har *föredragande departementschefen, statsrådet Möller*, anfört bland annat följande rörande kommissionens förslag i allmänhet och de linjer, efter vilka ett ökat stöd åt barnaföderskorna borde beredas:

I fråga om de former, under vilka den vidgade hjälpverksamheten bör anordnas, ha ganska skilda meningar gjort sig gällande. Väl har kommissionens förslag om frångående av det nuvarande hjälpsystemet i flertalet yttranden lämnats utan erinran eller tillstyrkts, om än med delvis åtminstone principiellt rätt betydelsefulla erinringar. Från många håll har emellertid kommissionens förslag avstyrkts och ett bibehållande av nuvarande hjälpsystem i större eller mindre utsträckning förordats. De myndigheter och sammanslutningar, vilka uttalat denna mening, företråda dock, såsom ovan anförts, åtskilliga sinsemellan mer eller mindre divergerande ståndpunkter.

Under år 1935 synas i runt tal 52,500 barnaföderskor eller omkring 60 procent av det totala antalet barnaföderskor ha kommit i åtnjutande av moderskapsunderstöd och i runt tal 12,200 eller omkring 14 procent av moderskapshjälp genom de statsunderstödda sjukvårdskassorna. Omkring 26 procent av barnaföderskorna ha lämnats helt utan hjälp.

Vill man bilda sig en uppfattning om sjukvårdsväsendets utsikter att vinna ökad anslutning bland kvinnor i fruktsamhetsåldern, bör man ej underlåta att beakta de möjligheter, som den s. k. sjukvårdsförsäkringen erbjuder. Jag avser härmed den genom 1931 års sjukvårdslagstiftning införda rätten för dem, som icke ha eget förvärvsarbete, ävensom för gifta kvinnor att bli medlemmar i sjukvårdskassa allenast för erhållande av sjukvårdserättning och moderskapshjälp. Sådan försäkring kan, såsom socialstyrelsen framhållit, erhållas för en avgift av i regel endast 4 kronor 20 öre för år. Uppenbarligen bör den nyssnämnda ringa avgiften kunna erläggas av det övervägande flertalet kvinnor. Genom en effektiv upplysnings- och propagandaverksamhet på detta område synas förutsättningar kunna skapas för en ansevärd ökning av antalet kvinnliga medlemmar och framför allt av dem i fruktsamma åldrar. Därvid får dock ej förbises, att den nu utgående avgiften är grundad på nuvarande relation mellan manliga och kvinnliga medlemmar ävensom nuvarande fruktsamhetsförhållanden bland de senare. Skulle större förskjutningar i dessa hänseenden inträda, måste avgiften jämkas därefter.

Sedan departementschefen anfört vissa skäl, som enligt hans mening talade emot att man sökte främja medlemsanslutningen till sjukkassorna genom ökning av statsbidraget till moderskapshjälpen, har departementschefen anfört ytterligare följande:

Det synes mig följaktligen för närvarande ej föreligga skäl för statsmakterna att vidtaga särskilda åtgärder i syfte uteslutande att främja medlemsanslutningen till sjukkassorna. De förmåner i förhållande till avgifterna, som sjukkassorna redan erbjuda, torde i och för sig vara fullt tillräckliga för att garantera en fortsatt utveckling av rörelsen. Å andra sidan måste självfallet alla åtgärder undvikas, vilka på något sätt kunna skada eller hindra en dylik utveckling. Även om förslaget ur de sjukförsäkrades synpunkt reellt sett icke innebär annat än att statsbidraget till moderskapshjälpen skiljes från denna och utbetalas i särskild ordning och med förhöjt belopp i form av s. k. moderskapspenning, kan säkerligen den minskade försäkringsprestationen komma försäkringen att framstå såsom mindre eftersträvansvärd. I yttrandena från sjukkassehall ha också uttalats allvarliga farhågor för att kommissionens förslag skulle komma att menligt inverka på rörelsens utvecklingsmöjligheter. Jag har på grund av denna min uppfattning ansett mig böra välja en annan väg än den av kommissionen förordade.

Det förhållande, som föranlett kommissionen att föreslå det nuvarande hjälpsystemets upphävande har ytterst varit, att en höjning av moderskapsunderstödet till ett belopp, som täckte större delen av rimliga minimikostnader i anledning av en barnsörd eller till 75 kronor, skulle, även om givetvis statsbidraget till sjukkassornas moderskapshjälp likaledes höjdes till 75 kronor, innebära en grundväsentlig förändring av hjälpsystemets karaktär. Förutsättningarna för försäkringsformens bestånd skulle sålunda efter en dylik höjning av moderskapsunderstödet bliva väsentligt förändrade. Kommissionen har emellertid betonat, att kommissionen för sin del icke skulle ha något att erinra mot en fortsatt anknytning till sjukförsäkringen, därest en sådan anordning ur sjukkassornas synpunkt kunde anses önskvärd — detta dock under förutsättning att i princip alla utanför sjukkassorna stående kvinnor bleve berättigade till moderskapsunderstöd. För närvarande utgör moderskapsunderstödet såsom nämnts i regel 30 kronor, medan kassornas moderskapshjälp för flertalet kvinnor utgår med 84 kronor jämte ersättning för barnmorskevård med i genomsnitt 11 kronor 28 öre. En höjning av understödet till 75 kronor och av moderskapshjälpen till 100 eller 110 kronor, såsom socialstyrelsen ifrågasatt, innebär uppenbarligen en väsentlig förändring av hjälpsystemet. I de från sjukkassehall avgivna yttrandena ha emellertid icke yppats några som helst farhågor för att en sådan förändring skulle kunna inverka menligt på en framgångsrik utveckling av försäkringsformen. Socialstyrelsen har sålunda framhållit, att om blott moderskapsunderstödet och statsbidraget till moderskapshjälpen bestämdes lika högt, försäkringen såsom sådan med därav följande förmåner torde utöva en tillräckligt stor dragningskraft för att medlemsrekryteringen icke skulle påverkas i ogynnsam riktning. För min del finner jag icke heller någon anledning att anse en höjning av understödet även intill föreslagna 75 kronor böra föranleda hjälpsystemets omläggning.

Då ett indragande av statsbidraget till sjukkassornas moderskapshjälp sålunda icke synes vara erforderligt ens för en långt gående utbyggnad av det nuvarande hjälpsystemet och ej heller av andra skäl motiverat, saknar jag anledning att förorda det härutinnan framförda förslaget.

Vad så angår moderskapsunderstödet, har från en del håll föreslagits, att detta skulle slopas och hjälpverksamheten helt inriktas på den av kom-

missionen föreslagna mödrahjälpen, vilken avses att utgå efter individuell behovsprövning. Denna mening kan jag icke dela. Fastmer synes mig den av statsmakterna år 1931 beträdda vägen att genom kontant understöd, som i princip motsvarar statens bidrag till de sjukförsäkrades moderskapshjälp, i någon mån lätta de behövande, oförsäkrade kvinnornas barnbördskostnader, utgöra en välbetänkt anordning och samtidigt en rättvis komplettering av den statsunderstödda moderskapshjälpen. Ett införande av den av kommissionen föreslagna nya hjälpformen mödrahjälp kan enligt min mening icke föranleda ett ändrat ståndpunktstagande härutinnan, särskilt som mödrahjälpen måste komma att tillhandahållas på ett sätt och i en form, som helt skiljer sig från vad som gäller för moderskapsunderstödet.

Jag förordar sålunda bibehållandet av den nuvarande ordningen med å ena sidan statsunderstödd moderskapshjälp genom sjukkassorna och å andra sidan moderskapsunderstöd.

Departementschefen har därefter å sid. 47—53 i propositionen redogjort för de reformer inom systemets ram, som han ansåge påkallade och som framlagts i de nu föreliggande förslagen till förordning om moderskapspenning och förordning angående ändrad lydelse av 32 § förordningen den 26 juni 1931 (nr 280) om erkända sjukkassor.

Vid jämförelse med nu gällande bestämmelser innebära dessa förslag väsentligen följande ändringar.

Moderskapsunderstödet benämnes moderskapspenning och höjes från i regel 30 kronor till 75 kronor. Medan moderskapsunderstödet är konstruerat såsom ett per dag, under en viss tidsperiod utgående bidrag, utgör moderskapspenningen ett fast belopp. Behov av moderskapspenning skall i regel anses föreligga, om för kvinnan eller, där hon är gift och sammanlever med sin man, för makarna tillsammans vid senaste taxering till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt icke upptagits beskattningsbart belopp, uppgående till minst tretusen kronor mot femhundra kronor för moderskapsunderstödet. Bestämmelserna om ansökningstid ha mildrats så, att ansökan måste göras sist å sextionde dagen efter barnsörden, medan f. n. ansökan, som göres senare än å tionde dagen efter barnsörden, endast må bifallas, därest särskilda omständigheter föreligga. Bestämmelse om rätt att under vissa förutsättningar erhålla förskott å moderskapspenningen med 40 kronor före nedkomsten har införts.

Moderskapshjälpen till de försäkrade kvinnorna omlägges i nära anslutning till bestämmelserna om moderskapspenningen. Medan den nuvarande moderskapshjälpen består av dels viss ersättning för förlossningsvård och dels ett per dag under viss tid utgående understöd i penningar, vilket växlar allt efter den sjukpenning kvinnan är tillförsäkrad, utgöres moderskapshjälpen enligt förslaget endast av ett för alla medlemmar fast belopp av 110 kronor. Tillsynsmyndigheten för sjukkassorna skall dock äga medgiva förhöjning av detta belopp. Till moderskapshjälpen skall utgå statsbidrag med 75 kronor eller samma belopp som moderskapspenningen. Enahanda bestämmelse om rätt att erhålla förskott införes som beträffande moderskapspenningen, förskottets storlek är dock satt till 60 kronor. Slutligen har införts bestämmelse

om skyldighet för sjukkassan att innehålla och till vederbörande förlossningsanstalt utbetala belopp, som motsvarar enligt fastställd taxa utgående ersättning för vården.

Departementschefens beräkningar utvisa, att enligt Kungl. Maj:ts förslag i runt tal 80,000 av landets omkring 87,000 barnaföderskor per år skulle komma i åtnjutande antingen av moderskapspenning eller av moderskaps-hjälp och följaktligen endast omkring 8 procent av barnaföderskorna lämnas utan hjälp.

Utskottet finner för sin del de båda i förevarande proposition framlagda förslagen om moderskapspenning och mödrahjälp vara betydelsefulla led i arbetet på socialpolitikens utbyggnad till att i ökad grad tillgodose familjernas och det uppväxande släktets behov. Genom moderskapspenningen gives det stora flertalet mödrar i vårt land hjälp med vissa vid barnsbörd normalt uppkommande oundgängliga utgifter, vilka kvarstå, även om förlossningsvården göres kostnadsfri. Genom mödrahjälpen — vartill utskottet längre fram återkommer — lämnas därutöver ytterligare bistånd åt de kvinnor, som på grund av havandeskapet och barnsörden råkat i nödställd belägenhet. Utskottet finner det naturligt och riktigt, att en olika anordnad behovsprövning kommer till stånd för de båda hjälpformerna. Moderskapspenningen är avsedd att motsvara ett normalt förekommande behov och bör därför kunna utgå efter blott en summarisk behovsprövning med utgångspunkt från en viss inkomstgräns. För utgivande därutöver av mödrahjälp är en mera ingående behovsprövning påkallad redan av det skälet, att en kvinna i den belägenhet, som förutsattes för sådan hjälps beviljande, vanligen är i behov av ej blott ekonomiskt bistånd utan även råd, anvisningar och personligt stöd i skilda hänseenden.

Utskottet.

Utskottet biträder på dessa grunder i princip de nu till prövning föreliggande förslagen till förordning om moderskapspenning och angående ändrad lydelse av 32 § förordningen om erkända sjukkassor.

Förslagets detaljer föranleda uttalande från utskottets sida allenast i de hänseenden, varom nedan förmäles.

Ett motionsvis framställt önskemål (motionerna I: 203 och II: 406) om sammanförande av bestämmelserna om moderskapspenning och mödrahjälp till en gemensam författning har utskottet icke ansett sig kunna tillmötesgå. Närmare redogörelse för detta spörsmål lämnas å sid. 18 härefter.

Förslaget till förordning om moderskapspenning.

1 §.

Enligt *befolkningskommissionen* borde moderskapspenningen givas en storlek, som i allmänhet kunde antagas täcka rimliga minimikostnader i anledning av barnsörden. Kommissionen har vidare anfört:

Kommissionen hade helst sett, att moderskapspenningen hade kunnat bestämmas till det belopp, vartill utgifterna approximativt och i genomsnitt sy-

nas kunna lägst uppskattas, eller 100 kronor. Emellertid anser kommissionen med hänsyn till de betydande kostnader, som en moderskapspenning av denna storlek skulle komma att kräva, av statsfinansiella skäl icke möjligt att för närvarande föreslå en sådan moderskapspenning utan vill i stället förorda, att densamma bestämmes till 75 kronor, ett belopp, som i varje fall täcker större delen av kostnaderna.

Departementschefen har härom yttrat:

Det föreslagna beloppet, mot vilket endast enstaka erinringar framställt, synes mig vara väl avvägt. Från ett par håll har visserligen förordats höjning till 100 kronor. Stockholms barnavårdsnämnd har för sin del ifrågasatt en väsentlig höjning med hänsyn till att kostnaderna beräknats för lågt åtminstone för de dyrare orterna eller alternativt, att understödet måtte bestämmas i anslutning till dyrortsgrupperingen. Länsstyrelsen i Västerbottens län åter har ansett, att understödet med hänsyn till de större resekostnaderna borde sättas högre för landsbygden än för städerna. Givet är, att ett belopp av 75 kronor betraktat såsom sådant har ett mindre värde å en dyrort som Stockholm än å landsbygden i allmänhet. I och för sig finnas därför skäl för beloppets bestämmande i anslutning till dyrortsgrupperingen. Emellertid synes det mig riktigare att utgå från kostnaderna för tillgodoseendet av de med understödet avsedda ändamålen — resor, hemhjälp, utrustningspersedlar och anstaltsvård. Vad först angår resor, torde kostnaden härför i städer och större samhällen, där barnmorska eller förlossningsanstalt finnes, uppgå till ett mycket ringa belopp, medan samma kostnad för en kvinna å landsbygden kan komma att stiga till en rätt avsevärd summa allt efter avståndet till barnmorska eller anstalt. Kostnaden för hemhjälp åter torde i stort sett variera i anslutning till dyrortsgrupperingen. Utrustningskostnaderna liksom vårdkostnaden lära slutligen icke kunna påverkas av kvinnans bosättningsort. Då sistnämnda kostnader sålunda kunna betraktas som lika för alla och de drygare resekostnaderna å landsbygden i huvudsak torde kunna anses uppvägda av minskade utgifter för hemhjälp samt omvänt de större kostnaderna för hemhjälp å de dyrare orterna av obetydliga reseutgifter, synes mig lika litet finnas skäl för att bestämma understödet till ett större belopp å dyrorterna som att sätta det högre för landsbygdens befolkning. Erinras må även, att moderskapsunderstödet också enligt nu gällande bestämmelser utgår med ett fixt belopp. Jag biträder därför förslaget, att understödet fastställas till ett för alla lika belopp och, då jag anser den av kommissionen föreslagna höjningen lämplig och skälig, förordar jag understödets bestämmande till 75 kronor.

I *motionen II: 404* har yrkats, att moderskapspenningen måtte höjas till 100 kronor.

Utskottet. Utskottet finner i likhet med departementschefen det föreslagna beloppet 75 kronor väl avvägt och avstyrker därför det i *motionen II: 404* framställda ändringsyrkandet.

3 §.

Enligt nu gällande bestämmelser bygger rätten till moderskapsunderstöd i princip på behov. Sådant behov skall emellertid anses föreligga, om för kvinnan eller, där hon är gift och sammanlever med sin man, för makarna till-

sammans vid senaste taxering till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt icke upptagits beskattningsbart belopp, uppgående till minst 500 kronor. Denna behovspresumtion kan dock motbevisas både så, att understöd kan få åtnjutas vid högre inkomst, därest ändrade förhållanden inträtt eller eljest särskilt ömmande omständigheter föreligga, och så, att understöd ej får utgå vid lägre inkomst, därest särskilda omständigheter därtill föranleda.

Befolkningskommissionen har vid sitt övervägande av motsvarande spörsmål beträffande den av kommissionen föreslagna moderskapspenningen erinrat, att moderskapshjälp genom sjukkassa kunde erhållas av varje kvinnlig medlem, enär för inträde i sjukkassa icke gällde någon inkomstgräns, samt att följaktligen varje sådan medlem oavsett sina inkomst- och förmögenhetsförhållanden kunde komma i åtnjutande av statsbidraget till moderskapshjälpen. Kommissionen har vidare anført, att kommissionen vore av den mening, att moderskapspenningen såsom innefattande jämväl ett uttryck för den samhällliga uppskattningen av moderskapet i princip borde utgå till alla barnaföderskor. Den minskning i samhällets kostnader, som ett avskiljande av de högsta inkomsttagarna medförde, skulle ock bliva så obetydlig, att den icke uppvägte den förlust ur ideell synpunkt, som principens uppgivande innebure. En överslagsberäkning syntes sålunda giva anledning antaga, att för närvarande endast omkring en procent av alla födelser fölle å inkomsttagare med en taxerad inkomst över 10,000 kronor. Kommissionen föreslog därför, att moderskapspenningen skulle utgå till alla kvinnor utan behovsprövning.

Socialstyrelsen har i detta hänseende uttalat bland annat följande:

Att frångå behovsprincipen skulle betyda ett uppenbart avsteg från statsmakternas så sent som 1931 intagna ståndpunkt i denna fråga. Redan av denna anledning kunde styrelsen för sin del icke förorda, att ett sådant steg toges. Men därtill komme rent sakliga betänkligheter. Ett frångående av understödssynpunkten, där behov och yttre förhållanden vore utslagsgivande, och ett hävdande av ett generellt premiesystem enligt kommissionens principer vore knappast ägnat att skänka ökad respekt för moderskapets naturliga höghet och helgd. En ekonomisk premiering av själva barnsörden såsom sådan, vilken enligt naturens ordning torde utlösa en kvinnas mest upphöjda känslor av glädje, tedde sig i styrelsens ögon såsom nära nog neddragande på dessa känslor och instinkter. Vad man ur samhällets och barnaföderskornas synpunkter ville nå med en hjälpverksamhet, vore väl ett undanröjande av materiella svårigheter men icke ett ekonomiskt plus till djupa ideella värden.

Departementschefen har anført:

Kommissionens förslag innebär en radikal förändring, i det att kommissionen förordar, att behovsprincipen helt frångås. Ehuru vissa skäl kunna anföras till förmån för denna ståndpunkt, avstår jag med hänsyn till de delvis mycket bestämda erinringar, som vid remissbehandlingen framställes mot förslaget, från att förorda en principiellt så vittgående omläggning. Där emot vill jag förorda en väsentlig höjning av den nuvarande inkomstgränsen. Gränsen bör enligt min mening läggas så, att endast de uteslutas, för vilka uppenbarligen här ifrågasatta bidrag till barnbördskostnaderna icke äger någon betydelse. Jag vill förorda, att gränsen sättes vid ett beskattningsbart

belopp av 3,000 kronor. En dylik gräns synes komma att innebära — i den mån tillgängligt material möjliggör statistiska beräkningar i detta avseende — att omkring 8 procent av barnaföderskorna utestängas från moderskapsunderstöd. Då de 14 procent av barnaföderskorna, vilka åtnjuta moderskaps-hjälp genom sjukkassorna, icke till något nämnvärt antal torde själva eller jämte sina män vara åsatta högre beskattningsbart belopp än 3,000 kronor, skulle följaktligen den nu förordade ändringen av behovspresumtionen medföra en ökning av antalet barnaföderskor med moderskapsunderstöd från 60 procent till omkring 78 procent.

Det synes mig i någon mån tveksamt om med den föreslagna höjningen av inkomstgränsen de nuvarande bestämmelserna böra bibehållas, enligt vilka under särskilda omständigheter ansökan om understöd kan bifallas även vid högre inkomst resp. avslås, trots att inkomstgränsen ej överskridits. Självfallet måste varje fixerad inkomstgräns såsom presumtion för behov i tillämpningen komma att verka mer eller mindre godtyckligt, och därför är det också önskvärt, att vid särskilda förhållanden presumtionen kan få frångås. Jag anser mig med hänsyn härtill böra förorda de nuvarande bestämmelsernas bibehållande, även om tillämpningen av desamma kan antagas bereda sjukkassorna större svårigheter vid en till 3,000 kronor förhöjd inkomstgräns.

I *motionerna I: 203 och II: 406* har yrkats, att inkomstgränsen måtte sänkas till ett beskattningsbart belopp av 1,000 kronor.

I samma motioner ha vidare framställts önskemål om en modifikation i fråga om den särskilda behovsprövning, som enligt paragrafens andra stycke skall tillkomma sjukkasemyndigheten i fall av ändrade förhållanden eller eljest särskilt ömmande omständigheter. Motionärerna ha härutinnan an-
fört:

Det synes oss föga ändamålsenligt att åt centralsjukkassorna överlämna en diskretionär behovsprövning angående åtkommande av statsmedel, för vilket sjukkassorna ej kunna vara rätta myndigheten och väl för övrigt själva gärna betacka sig. Med det samtida förslaget om mödrahjälpen måste väl avsikten vara att tillmötesgå de särskilda behov, varom ifrågakommande stycke i utkastet till förordning talar, och i den mån centralsjukkassorna böra tillerkännas en självständig prövningsrätt utöver den rena registreringen av inkomstförhållanden, borde begränsningen av denna rätt tydligare än i utkastet preciseras. Eljest riskerar man en sådan sammanblandning av organ inom samma sociala område, som ej kan betecknas som rationell.

I *motionerna I: 209 och II: 418* har yrkats, att sådan ändring av förslaget måtte komma under överbäggande, att moderskapspenning bestämmes skola utgå utan inkomstgräns.

Utskottet.

Utskottet finner det varken ekonomiskt tillrädligt eller ur andra synpunkter lämpligt att helt frångå behovsprincipen i fråga om moderskapspenningen. Med hänsyn till moderskapspenningens betydelsefulla uppgift få emellertid kraven på det behov, som bör förefinnas, icke ställas alltför höga. Det av Kungl. Maj:t föreslagna villkoret för att behov i normala fall skall anses föreligga — mindre än 3,000 kronors beskattningsbart belopp vid senaste taxering till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt — synes ur denna synpunkt vara skäligt och lämpligt. Utskottet biträder därför Kungl. Maj:ts för-

slag härutinnan och avstyrker således de i motionerna framförda ändringsyrkandena rörande inkomstgränsen.

Vidkommande det i motionerna I: 203 och II: 406 framställda särskilda önskemålet om inskränkning i sjukkassornas prövningsrätt vill utskottet, under hänvisning till de av departementschefen anförda skälen för denna prövningsrätts bibehållande, avstyrka ändring.

Ordet »understöd» i paragrafens andra stycke torde böra utbytas mot »moderskapspenning».

5 § andra stycket.

Enligt nu gällande bestämmelser åligger det kvinna att i samband med ansökning om moderskapsunderstöd erlægga en anmälningsavgift av två kronor. Denna avgift tillfaller centralsjukkassa eller lokalsjukkassa, som biträder centralsjukkassa, såsom ersättning för dess arbete.

I anledning av denna bestämmelse ha i yttrandena gjorts vissa uttalanden.

Sålunda har *socialstyrelsen* anfört följande:

Upptagandet av denna avgift hade givit anledning till starkt missnöje bland understödstagarna. Det torde också med fog kunna ifrågasättas, om icke de med den statliga moderskapsunderstödsverksamheten förenade kostnaderna helt borde bestridas av det allmänna. Kassornas handhavande av ifrågakomna verksamhet grundade sig ju på stadgandet i 8 § första stycket i sjukkasseförordningen, enligt vilket erkänd sjukkassa är pliktig att inom sitt verksamhetsområde, jämväl såvitt angår andra än kassans medlemmar, biträda vid handhavandet av annan social försäkrings- eller understödsverksamhet. Då kassa enligt samma lagrum för sådant biträde skall erhålla skäligt vederlag, vilket bestämmes av Kungl. Maj:t, och det här vore fråga om en statlig verksamhet, syntes det vara helt i överensstämmelse med författningen, att det vederlag, som skulle utgå för det biträde kassan lämnade staten vid verksamhetens handhavande, lämnades av staten såsom uppdragsgivare. Styrelsen ville därför såsom lämpligt föreslå, att, därest nuvarande hjälpsystem bibehölles, den nu utgående anmälningsavgiften borttoges och kassorna i stället tillerkändes ett skäligt vederlag av statsmedel.

Svenska sjukkasfeförbundet har hemställt, att ett skäligt arvode måtte få utgå av statsmedel för sjukkassornas handhavande av moderskapsunderstöden. Såsom skäl härför har förbundet anfört, att det icke kunde vara riktigt och rättvist, att sjukkassorna skulle sköta denna verksamhet utan ett tillräckligt ekonomiskt vederlag.

Departementschefen har uttalat:

I fråga om ersättning till sjukkassorna för befattningen med moderskapsunderstödens utbetalande har av såväl *socialstyrelsen* som *svenska sjukkasfeförbundet* hemställts, att sådan ersättning måtte beredas genom lämpligt direkt statsanslag och ej såsom för närvarande genom att de understödsökande till sjukkassan erlægga en anmälningsavgift av två kronor. Jag finner mig dock ej böra förorda det framställda förslaget. Vad angår anmälningsavgiftens storlek ha några ändringsförslag ej framkommit. Sjukkasfeförbundet gör dock gällande, att den nuvarande avgiften åtminstone för en del kassor ej är tillfyllest för sitt ändamål. Tillräckliga skäl för en jämkning av anmälningsavgiften synas mig dock ej föreligga.

I *motionen II: 404* har yrkats, »att förslaget om anmälningsavgift av två kronor i paragraf 5 av förslaget till förordning om moderskapspenning avslås».

I *motionen II: 416* har yrkats »dels att andra stycket i 5 § i förordning om moderskapspenning måtte utgå, samt dels att ersättningen till sjukkas-sorna för befattningen med moderskapspenningens utbetalande måtte utgå genom direkt statsanslag och med skäligen vederlag, som av Kungl. Maj:t fastställas».

I *motionen II: 419* har yrkats, »att sjukkasorna beredas ersättning för sitt bestyr med moderskapspenningen genom direkt statsanslag i stället för genom uttagandet av avgifter från de sökande».

Utskottet.

Enligt utskottets mening måste det anses riktigast, att administrationskostnaderna i detta fall liksom i fråga om varje annan social verksamhet bestridas av allmänna medel. Utskottet föreslår därför, att bestämmelsen om skyldighet att för bestridande av sjukkasornas kostnader erlagga anmälningsavgift utgår. I stället böra sjukkasorna beredas ersättning av statsmedel. Denna ersättning bör enligt utskottets uppfattning utgå med samma belopp som anmälningsavgiften eller två kronor för varje ansökan.

Förslaget till förordning angående ändrad lydelse av 32 § förordningen den 26 juni 1931 (nr 280) om erkända sjukkasor.

Utskottet.

En omläggning av de nuvarande bestämmelserna rörande sjukkasornas moderskapshjälp påkallas av de i det föregående förordade nya föreskrifterna för moderskapsunderstödet ävensom av de av Kungl. Maj:t i annat sammanhang föreslagna bestämmelserna om fri förlossningsvård. Vid prövningen av Kungl. Maj:ts förslag till ifrågavarande omläggning har inom utskottet yppats tvekan, huruvida det av Kungl. Maj:t föreslagna sättet för åvägabringande av denna omläggning kan anses vara det lämpligaste. Förslaget innebär en rätt genomgripande omläggning av de nuvarande bestämmelserna, vilken går längre än vad som påkallas av de ovan anförda omständigheterna, i det att moderskapshjälpen i regel göres till ett fast och för alla avgiftsklasser lika belopp. Härigenom torde de nu jämförelsevis höga moderskapshjälpsbeloppen i de högsta avgiftsklasserna komma att försvinna, vilket är att beklaga. Bestämmelserna om dessa högre belopp lära i huvudsak icke äga praktiskt värde för mer än ett mycket begränsat antal — föga över tre procent — av de kvinnliga sjukkasemedlemmarna. Utskottet har för övrigt beaktat, att den av Kungl. Maj:t förordade lösningen föreslagits av den centrala sjukkasemyndigheten, och det har även framhållits, att förslaget kan innebära en vinst för själva sjukförsäkringen. Under sådana förhållanden har utskottet ansett sig kunna tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag.

Av nu gällande grundsats, att sjukhjälp skall utgå med företräde framför moderskapshjälp, följer, att den omständigheten, att en kvinna vid barnsbörd uppburit moderskapshjälp, icke utgör hinder för henne att kom-

ma i åtnjutande av sjukhjälp, därest hon i samband med nedkomsten blir sjuk. Å andra sidan ligger i sakens natur, att då moderskapshjälpen genom det nu förordade förslaget övergår till att bliva ett fast belopp, vartill kvinna blir berättigad i och med att barnsbörd inträffar, denna hjälp icke kan lida inskränkning av sjukhjälp, som hon till äventyrs åtnjuter i samband med barnsbörden. Sjukhjälp och moderskapshjälp bliva följaktligen av varandra fullständigt oberoende förmåner.

II. Hjälp åt nödställda mödrar (mödrahjälp).

Redogörelse för befolkningskommissionens förslag i denna del har lämnats å sid. 54—78 i propositionen. Förslaget innebär huvudsakligen följande.

En kvinna, som i anledning av havandeskap eller barnsbörd var i trängande behov av understöd för sig eller barnet, skulle utan anlitan av fattigvården kunna erhålla hjälp. Denna hjälp skulle benämnas mödrahjälp och kostnaderna för densamma skulle bestridas helt av statsmedel. Mödrahjälp skulle icke alltid utgå kontant utan lämnas i den form, som för varje särskilt fall funnes lämpligast, i en eller flera poster. Värdet av den mödrahjälp, som lämnades i anledning av en och samma barnsbörd, skulle i intet fall få överstiga 300 kronor och härav skulle högst 200 kronor få avse tiden före nedkomsten. Senare än 6 månader efter nedkomsten skulle mödrahjälp ej få utgå. Mödrahjälp skulle i princip icke medföra återbetalningsskyldighet för kvinnan. Den skulle dock då anledning därtill funnes, lämnas såsom lån. Mödrahjälp skulle ej lämnas till kvinnor, som intagits å vissa allmänna anstalter, eller till kvinnor, vilka mottagits för stadigvarande försörjning av fattigvården på sätt avses i 62 § andra stycket fattigvårdslagen. — Beslut om mödrahjälp skulle meddelas av en central nämnd, statens familje- och barnanämnd, bestående av fem av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter, varav minst två skulle vara kvinnor. Över nämndens beslut skulle klagan få föras hos Konungen. För beredningen av ärendena skulle barnavårdsnämnderna anlitas. Varje barnavårdsnämnd skulle ha en kvinnlig föredragande för ärenden rörande mödrahjälp. Denna skulle utses av familje- och barnanämnden. Barnavårdsförbundens s. k. barnavårdsombud skulle anlitas för att följa barnavårdsnämndernas befattning med mödrahjälpärendena samt för att tillhandagå nämnderna med råd och upplysningar. — För mödrahjälp, som avsett kvinnans underhåll och icke lämnats såsom lån, skulle familje- och barnanämnden å statsverkets vägnar inträda i kvinnans rätt till underhållsbidrag för den tid, mödrahjälp avsett, gentemot den, som i egenkap av make till kvinnan eller fader till barn utom äktenskap var skyldig lämna sådant underhållsbidrag. I den mån så prövades skäligt med hänsyn till den underhållsskyldiges ekonomiska förhållanden eller andra särskilda omständigheter skulle familje- och barnanämnden få eftergiva rätten att återkräva mödrahjälp.

Redogörelse för yttrandena över befolkningskommissionens förslag har lämnats å sid. 78—105 i propositionen.

Föredragande departementschefen har beträffande förslaget principer anfört följande:

Lika med befolkningskommissionen anser jag, att åtgärderna till förbättrande av barnaföderskornas ställning icke böra begränsas till den utbyggnad

av sjukkassornas moderskapshjälp och den höjning av moderskapsunderstöden, som jag i det föregående förordat. Den ytterligare hjälpverksamhet, som synes mig erforderlig, bör till skillnad från den förut avhandlade förut-sätta en individuell behovsprövning utan att den dock får karaktär av fattigvård. Kostnaderna för verksamheten synas, liksom utgifterna för de förut berörda åtgärderna till förmån för barnaföderskor, böra bestridas av statsmedel. Efter dessa principer är också kommissionens förslag till hjälp åt nödställda mödrar — benämnd mödrahjälp — uppbyggt. Jag kan jämväl i huvudsak ansluta mig till de riktlinjer för denna hjälpverksamhet, som kommissionen uppdragit och som i korthet innebära, att en kvinna, som till följd av havandeskap eller barnsbörd råkat i ekonomiskt nödläge, vilket ej avhjälpes genom moderskapshjälp eller moderskapspenning, skall utan fattigvårdens medverkan kunna erhålla mödrahjälp i mån av behov och i princip utan återbetalningsskyldighet.

Såsom av det sagda framgår, skulle härigenom tillgodoses ett hjälpbehov, som för närvarande i huvudsak fylles av fattigvården. Det är under dessa förhållanden av vikt att söka uppdraga en så markerad gräns som möjligt de båda hjälpformerna emellan. Kommissionen har beaktat detta önskemål på det sättet, att från rätt till mödrahjälp undantagits allenast kvinnor, som av fattigvården omhändertagits för varaktig försörjning, men däremot icke sådana, vilka själva eller jämte sin familj åtnjuta fattigvård i annan form. Det har vidare föreslagits, att, så snart förutsättning i något fall föreligger för beviljande av mödrahjälp, denna skall givas sådan storlek, att den täcker kvinnans hela understödsbehov, även om detta icke skulle kunna anses i sin helhet vara förorsakat av havandeskap eller barnsbörd. Fattigvård och mödrahjälp skulle sålunda aldrig kunna utgå samtidigt till samma kvinna. Säkerligen kommer en dylik gränsdragning i vissa fall att erbjuda svårigheter vid tillämpningen. Särskilt befarar jag, att detta skall bli fallet, då det gäller att i hemmet hjälpa en kvinna, vars familj redan åtnjuter fattigvård. Jag har därför övervägt en sådan ordning, att från rätt till mödrahjälp skulle undantagas samtliga kvinnor, som i en eller annan form redan av annan anledning än havandeskap eller barnsbörd åtnjöt fattigvård. Därigenom skulle otvivelaktigt undgås den risk, som med kommissionens förslag föreligger, för att kommunerna till vinnande av lättnad i fattigvårdsutgifterna i alltför stor utsträckning skola söka bereda sina barnaföderskor mödrahjälp. Emellertid skulle en dylik begränsning innebära, att mödrarna uppdelades i två kategorier, vilkas hjälpbehov tillgodosåges efter principiellt skilda linjer — en grupp med mödrahjälp, en annan med fattigvård — samt att de sämst ställda mödrarna berövades de förmåner, som mödrahjälpen kan innebära. Jag anser mig därför icke kunna förorda en dylik lösning utan ansluter mig till kommissionens förslag. Vid tillämpningen på de enskilda fallen bör det emellertid vara vederbörande hjälporgan angeläget att tillse, att missbruk av mödrahjälpen av nyss antydd innebörd undgås.

För förslagets detaljer har departementschefen redogjort å sid. 107—113 i propositionen.

Utskottet.

Vid prövning av det genom propositionen framlagda förslaget till förordning om mödrahjälp har utskottet funnit sig böra i princip tillstyrka detsamma. Även i fråga om detaljerna kan utskottet i stort sett godkänna Kungl. Maj:ts förslag. På ett par punkter har utskottet ansett sig böra föreslå ändring. Redogörelse härför ävensom för de i motionerna framställda förslagen kommer att lämnas vid de särskilda paragraferna. I den

mån dessa icke i det följande beröras, hava de av utskottet lämnats utan erinran.

1 §.

Enligt den av Kungl. Maj:t föreslagna texten skulle kvinna under angivna förutsättningar kunna tillerkännas särskild mödrahjälp av statsmedel. Utskottet vill förorda, att ordet »särskild» såsom överflödigt utgår.

Utskottet.

2 §.

I paragrafens andra stycke stadgas enligt förslaget, att »rätt till mödrahjälp» icke tillkommer vissa angivna grupper av kvinnor, nämligen sådana, som äro intagna å vissa allmänna anstalter eller av fattigvården mottagna till stadigvarande försörjning. Då enligt 1 § någon ovillkorlig rätt för en kvinna att erhålla mödrahjälp icke finnes, föreslår utskottet sådan ändring i nu förevarande stadgande, att där allenast angives, att mödrahjälp icke må lämnas till nämnda kategorier av kvinnor.

Utskottet.

3 §.

Såsom beslutande organ för ärenden angående mödrahjälp föreslog *befolkningskommissionen* inrättande av en fristående central nämnd, statens familje- och barnanämnd. Denna skulle bestå av fem ledamöter jämte suppleanter, samtliga utsedda av Kungl. Maj:t. Av ledamöterna skulle minst två vara kvinnor. Kommissionen förutsatte, att erforderlig medicinsk och social sakkunskap skulle bliva företrädd inom nämnden.

Departementschefen har i fråga om valet av beslutande organ anført följande:

Kommissionens förslag att uppdraga beslutanderätten i mödrahjälpärendena åt en för hela riket gemensam nämnd, statens familje- och barnanämnd, har i flertalet remissyttranden avstyrkts. Även jag delar den uppfattningen, att en dylik nämnd icke skulle kunna på ett tillfredsställande sätt fylla de uppgifter, den enligt förslaget skulle få sig förelagda. Obestriddligen bör en decentralisation jämväl vara ägnad att avsevärt påskynda ärendenas behandling.

Såsom vid remissbehandlingen från skilda håll påyrkats, lär man därför böra avvisa tanken på ett centralt beslutande organ och i stället söka sig fram på decentralisationens väg. Olika meningar ha gjort sig gällande i frågan om det lämpligaste organet för hjälpverksamhetens handhavande. Man har tänkt sig flera olika såväl kommunala organ som länsorgan.

Enligt min mening skulle den bästa lösningen av organisationsfrågan vinnas, om för ändamålet inrättas särskilda nämnder, en för varje landstingsområde eller för varje stad, som ej deltager i landsting. Dylika nämnder skulle kunna ingå i en verklig prövning av ärendena och dock tillgodose det grundläggande kravet på ett snabbt avgörande. De kunna vidare förutsättas besitta någon kännedom om de lokala förhållandena och vid behov lätt inhämta nödiga kompletterande upplysningar.

De av mig förordade nämnderna, som lämpligen betecknas *mödrahjälp snämnder*, torde böra bestå av ordförande och två ledamöter jämte suppleanter. Av dessa torde ordföranden och dennes suppleant böra utses av Kungl. Maj:t samt en ledamot jämte suppleant utses av vederbörande

landsting respektive stadsfullmäktige, de senare för en tid av två år. Den andre ledamoten jämte suppleant synes lämpligen böra utses av vederbörande barnavårdsförbund såsom utgörande en sammanslutning av länets barnavårdsnämnder, likaledes för en tid av två år. Därest barnavårdsförbund ej begagnar sig av rätten att utse en ledamot jämte suppleant, torde även dessa böra förordnas av Kungl. Maj:t. För Stockholms stad, som ej ingår i något barnavårdsförbund, torde utom ordföranden en ledamot jämte suppleant böra utses av Kungl. Maj:t. Ersättning till ordförande och ledamöter av mödrahjälpnämnd synes böra i form av dagarvode och i förekommande fall resekostnadsersättning utgå med belopp som Kungl. Maj:t må äga bestämma.

I *motionerna I: 203 och II: 406* ha motionärerna i nu förevarande hänseende anfört huvudsakligen följande:

För vår del skulle vi kunna acceptera den av regeringen föreslagna ordningen med länsnämnder endast på det villkoret, att riksdagen uttryckligen fastslår dess provisoriska karaktär. I nuvarande läge finna vi dock de starkaste skälen tala för att andra utvägar prövas än tillskapandet av en särskild nämnd. Särskilt två möjligheter erbjuda sig härvid. Den första vore att låta länsstyrelserna tills vidare överta de åt länsnämnderna tänkta uppgifterna, såsom i en del av de avgivna yttrandena även ifrågasatts. Länsstyrelserna måste både såsom statens kommunala övervakningsorgan och till följd av sin befattning med flera andra barnavårdsuppgifter väl kunna utföra nämndens åligganden; de ha dessutom möjlighet att med största snabbhet avgöra brådskande ärenden; skulle så anses önskvärt, kunde de för ändamålet förstärkas med någon lämplig person som sakkunnig och föredragande; även om så skedde skulle administrationskostnaderna ställa sig lägre än enligt regeringsförslaget. Den andra utvägen vore att — såsom bl. a. socialstyrelsen i sitt yttrande låtit framskymta — låta barnavårdsnämnderna själva avgöra understödsfrågan utan varje övre organisation men med uppställande av kommunal bidragsskyldighet som villkor; proceduren skulle i så fall bli, att barnavårdsnämnden efter vederbörlig undersökning genast träffade beslut i mödrahjälpfrågan och med kommunala medel på lämpligt sätt utanordnade understödet eller lånet samt kontrollerade den rätta användningen därav; kommunen hade sedan att hos staten rekvirera det statliga bidraget, som förslagsvis kunde fastställas till hälften eller två tredjedelar. Ett sådant tillvägagångssätt skulle tvivelsutan stå i bästa överensstämmelse med hittills gällande principer för kommunal förvaltning och självstyrelse. Vi hemställa därför, att vederbörande utskott vid bedömandet av frågan om lämpligaste organ tager våra här framförda alternativa förslag under omprövning.

Utskottet.

Frågan om den lämpligaste organisationen av hjälpverksamheten är otvivelaktigt icke lättlöst. Det är därför förklarligt, att tvekan kan råda inför valet av organisationsform. Efter prövning av olika alternativ har utskottet icke kunnat finna någon lösning, som erbjuder påtagliga fördelar vid jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet biträder därför i princip detta förslag. Denna ståndpunkt innebär enligt utskottets mening självfallet icke, att frågan om mödrahjälpsorganisation skulle undandragas en blivande utredning angående organisationen av socialvården i dess helhet.

I fråga om mödrahjälpnämndernas sammansättning har utskottet funnit sig böra föreslå viss ändring. Utskottet kan sålunda ej tillstyrka, att barnavårdsförbunden, vilka utgöra helt frivilliga sammanslutningar, skulle beredas rätt att utse en ledamot. I stället föreslår utskottet, att denne ledamot utses

av landstinget respektive stadsfullmäktige i stad, som ej deltagar i landsting. Landstinget respektive stadsfullmäktige skulle alltså enligt utskottets förslag få utse två ledamöter och Kungl. Maj:t en, nämligen ordföranden. Genom en sådan sammansättning borde ett ökat intresse från landstingens sida för nämndernas verksamhet kunna vinnas och nämnderna mer eller mindre fast knytas till landstingen, vilket ur flera synpunkter vore av värde. Sålunda skulle nämnderna kunna beredas lokalutrymme å landstingens expeditioner och någon landstingets tjänsteman kunna biträda nämnden, varigenom administrationen skulle kunna förenklas och förbilligas. Genom denne tjänsteman skulle den erforderliga kontakten mellan barnavårdsnämnderna och länsnämnden i det dagliga arbetet lätt kunna upprätthållas. Utskottet har dock givetvis intet att erinra mot att, där så till äventyrs skulle visa sig lämpligare, en motsvarande anknytning sökes till länsstyrelsen i stället för till landstinget.

Utskottet anser det för övrigt önskvärt, att i mödrahjälpnämnderna beredes plats för kvinnor. Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att den av befolkningskommissionen föreslagna bestämmelsen om kvinnlig föredragande i barnavårdsnämnden icke upptagits i Kungl. Maj:ts förslag.

4 §.

Enligt befolkningskommissionens förslag skulle ansökan om mödrahjälp göras hos den särskilda kvinnliga föredraganden för mödrahjälpärenden, som skulle finnas vid varje barnavårdsnämnd.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag kommer det att överlåtas åt varje barnavårdsnämnd att själv bestämma rörande lämpligaste sättet för ärendenas utredning, varför befolkningskommissionens nyssnämnda förslag ej upptagits. I stället har föreslagits, att ansökan om mödrahjälp skall ingivas till nämndens ordförande.

Ehuru särskild kvinnlig föredragande för mödrahjälpärenden i barnavårdsnämnd icke kommer att bliva obligatorisk, torde det dock vara lämpligt, att handläggningen av sådana ärenden anförtros någon bestämd ledamot av nämnden eller någon av nämnden därtill utsedd person. Det kan också befinnas önskvärt att låta denne person mottaga de hjälpsökande och deras framställningar. En dylik anordning skulle emellertid förhindras eller försvåras genom att, såsom föreslagits, i författningstexten meddela generell föreskrift om att ansökan skall ingivas till nämndens ordförande. Utskottet förordar därför, att det närmare förfaringssättet vid ansökans ingivande icke regleras i förordningen och att föreskrift endast meddelas om att ansökan skall ingivas till barnavårdsnämnden.

Utskottet.

9 §.

Utskottet anser sig böra framhålla, att då det i denna paragraf talas om »rätt till mödrahjälp» detta uttryck har ett mera begränsat innehåll än i 2 § av Kungl. Maj:ts förslag. Här kan ej åsyftas annan rätt än den, som tillkommer kvinna på grund av beslut av mödrahjälpnämnd. Den av ut-

Utskottet.

skottet förordade ändringen i 2 § bör därför ej föranleda jämkning i nu förevarande stadgande.

I *motionerna I: 203 och II: 406* har avslutningsvis ifrågasatts, om det icke vore till fördel för de kommunalmän, som skulle ha att taga befattning med hithörande frågor, att förordningarna om moderskapspenning och mödrahjälp, vilka av Kungl. Maj:t föreslagits uppdelade på tvenne, i stället på sätt befolkningskommissionen föreslagit sammanfördes i en enda författning, helst som det här vore fråga om kompletterande åtgärder inom samma område; likaså vore det önskvärt, att denna författning åtminstone hänvisade till bestämmelserna om moderskapshjälp genom sjukkassorna.

Utskottet.

Då det enligt Kungl. Maj:ts av utskottet nu förordade förslag kommer att bliva helt skilda organ och myndigheter, som ha att taga befattning med ärenden rörande moderskapspenning och ärenden rörande mödrahjälp, anser utskottet det lämpligast, att bestämmelserna på sätt Kungl. Maj:t föreslagit meddelas i skilda författningar.

Hemställan.

På grund av vad sålunda i skilda hänseenden anförts får utskottet hemställa,

A) att riksdagen, med förklarande att ifrågavarande proposition ej kunnat i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga följande

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

1) Förordning om moderskapspenning.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Moderskapspenning enligt denna förordning skall av statsmedel utgå med ett belopp av sjuttiofem kronor till kvinna, som till lindrande av de med barnsbörd förenade kostnader är i behov därav.

2 §.

Moderskapspenning lämnas endast till kvinna, som författningsenligt skall vara mantalsskriven i riket och som är svensk medborgare; dock äger Konungen, under förutsättning av ömsidighet, ingå överenskommelse med främmande stat, att dess medborgare skola i avseende å tillämpning av denna förordning likställas med svenska medborgare.

Rätt till moderskapspenning tillkommer icke kvinna, vilken är intagen å straffanstalt eller därmed jämförlig anstalt, å tvångsarbetsanstalt, alkoholistanstalt, allmän uppfostringsanstalt eller skyddshem, eller å anstalt för sinnessjuka, sinnesslöa, fallandesjuka eller kroniskt sjuka, och ej heller kvinna, som av fattigvården mottagits till stadigvarande försörjning.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

Ej heller äger kvinna rätt till moderskapspenning vid barnsbörd, som berättigar henne till moderskapshjälp från erkänd sjukkasse.

3 §.

Behov av moderskapspenning skall, där ej särskilda omständigheter till annat föranleda, anses föreligga, om för kvinnan eller, där hon är gift och sammanlever med sin man, för makarna tillsammans vid senaste taxering till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt icke upptagits beskattningsbart belopp, uppgående till minst tretusen kronor.

Har det beskattningsbara beloppet upptagits högre än nu sagts men äro med hänsyn till ändrade förhållanden eller eljest omständigheterna särskilt ömmande, må ock behov av *understöd* anses vara för handen.

Har det beskattningsbara beloppet upptagits högre än nu sagts men äro med hänsyn till ändrade förhållanden eller eljest omständigheterna särskilt ömmande, må ock behov av *moderskapspenning* anses vara för handen.

4 §.

Rätten till moderskapspenning prövas och moderskapspenning utbetalas av centralsjukkassan för den ort, där kvinnan är bosatt, dock att centralsjuk-kassan äger överenskomma med lokalsjukkasse, att denna skall för central-sjukkassans räkning handhava uppgift, som nu sagts, såvitt angår kvinnor bosatta inom lokalsjukkassans verksamhetsområde.

Ersättning för utgivna moderskapspenningar äger centralsjukkassan att månadsvis utbekomma av tillsynsmyndigheten för erkända sjukkassar.

5 §.

Kvinna, som vill komma i åtnjutande av moderskapspenning, bör själv eller genom annan göra ansökan därom i god tid före barnsbörden. Göres ansökan senare än å sextionde dagen efter barnsbörden, må den icke upptagas till prövning.

I samband med ansökningen skall erläggas en anmälningsavgift av två kronor, vilken tillfaller centralsjuk-kassan eller, där denna så överens-kommit med lokalsjukkasse, hos vil-ken ansökningen göres, sistnämnda kassa.

6 §.

Då ansökan om moderskapspenning inkommit till behörig sjukkasse, skall denna lämna kvinnan anvisning för erhållande av råd och upplysningar rörande vad hon har att iakttaga med avseende å dels egen vård under havan-deskapet, i samband med förlösningen och under tiden därefter, dels ock

*(Kungl. Maj:ts förslag.)**(Utskottets förslag.)*

barnets skötsel. Där kvinnan önskar erhålla vård å förlossningsanstalt och sådan vård anses böra komma i fråga, skall kassan söka förhjälpa henne till erhållande därav.

Sjukkassan skall därjämte skyndsamt verkställa utredning rörande omständigheter av betydelse för bedömande av kvinnans rätt till moderskapspenning. Har kvinnan genom intyg av läkare eller barnmorska gjort sannolikt, att havandeskapet är längre framskridet än i sjunde månaden, må, där-est i övrigt kvinnan befinnes äga rätt till moderskapspenning, såsom förskott å denna ett belopp av fyrtio kronor omedelbart utbetalas. Eljest må moderskapspenning ej utbetalas, förrän till sjukkassan inkommit intyg, utfärdat av läkare, barnmorska eller annan känd och trovärdig person, att kvinnan fött barn.

Intyg, som i föregående stycke sägs, skall tillika innehålla uppgift om kvinnans fullständiga namn och boningsort samt, i förekommande fall, om dagen för nedkomsten.

7 §.

Där kvinna erhåller vård å förlossningsanstalt, skall sjukkassa av henne tillkommande moderskapspenning innehålla belopp, som motsvarar enligt fastställd taxa utgående ersättning för vården. Innehållet belopp skall på begäran tillhandahållas anstalten. Styrker kvinnan, att ersättningen guldits, må hon utbekomma beloppet.

8 §.

Rätt till moderskapspenning kan ej överlåtas och må förty icke tagas i mät för gäld.

9 §.

Närmare föreskrifter angående ordningen för ansökan samt för utbetalning av moderskapspenning så ock beträffande tillämpningen i övrigt av denna förordning meddelas av Konungen eller efter Konungens bemyndigande av tillsynsmyndigheten för erkända sjukkassor, som därvid i den omfattning Konungen bestämmer skall samråda med medicinalstyrelsen.

10 §.

I händelse av missnöje med sjukkassas beslut rörande moderskapspenning eller eljest rörande tillämpningen av någon i denna förordning given bestämmelse må frågan hänskjutas till tillsynsmyndigheten för erkända sjukkassor.

Tillsynsmyndigheten äger, ändå att sådant hänskjutande icke skett, till prövning upptaga ärende, som i denna paragraf avses.

Tillsynsmyndighetens beslut meddelas kostnadsfritt.

*(Kungl. Maj:ts förslag.)**(Utskottets förslag.)*

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1938, från och med vilken dag förordningen den 26 juni 1931 (nr 281) om moderskapsunderstöd skall upphöra att gälla; dock att, där barnsörden inträffat före den 1 januari 1938, sistnämnda förordning fortfarande skall äga tillämpning.

Ansökan om moderskapsunderstöd, som gjorts före denna förordnings ikraftträdande, skall, där barnsörden inträffat efter ikraftträdandet, anses innefatta ansökan om moderskapspenning.

2) Förordning angående ändrad lydelse av 32 § förordningen den 26 juni 1931 (nr 280) om erkända sjukkassor.

Härigenom förordnas, att 32 § förordningen den 26 juni 1931 om erkända sjukkassor skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges:

32 §.

Centralsjuk-kassa skall — — — tvåhundra-sjuttio dagar.

Moderskapshjälp utgår med ett belopp av etthundratio kronor; dock må centralsjuk-kassa efter medgivande av tillsynsmyndigheten utgiva moderskapshjälp med högre belopp än nyss nämnts.

Centralsjuk-kassa må på ansökan av kvinnlig medlem, som vid tiden för ansökningen varit medlem av erkänd sjuk-kassa under oavbrutet minst tvåhundra-sjuttio dagar och som genom intyg av läkare eller barnmorska gör sannolikt, att hon befinner sig i havandeskap, längre framskridet än i sjunde månaden, såsom förskott å henne tillkommande moderskapshjälp omedelbart utbetala sextio kronor.

Där till moderskapshjälp berättigad kvinna erhåller vård å förlossningsanstalt, skall centralsjuk-kassan av moderskapshjälpen innehålla belopp, som motsvarar enligt fastställd taxa utgående ersättning för vården. Innehållet belopp skall på begäran tillhandahållas anstalten. Styrker kvinnan, att ersättningen guldits, må hon utbetomma beloppet.

Moderskapshjälp må utgivas allenast åt kvinna, som i första eller tredje stycket sägs.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1938; dock att äldre bestämmelser fortfarande skola äga tillämpning i fråga om moderskapshjälp vid barnsörd, som inträffat före nämnda dag.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

3) Förordning om mödrahjälp.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Kvinna, som i anledning av havandeskap eller barnsbörd är i uppenbart behov av understöd, må, där ej nedan annorlunda stadgas, tillerkännas *särskild* mödrahjälp av statsmedel.

Kvinna, som i anledning av havandeskap eller barnsbörd är i uppenbart behov av understöd, må, där ej nedan annorlunda stadgas, tillerkännas mödrahjälp av statsmedel.

Mödrahjälp lämnas i den form, som för varje särskilt fall finnes lämpligast, i en eller flera poster, dock högst till ett sammanlagt värde av trehundra kronor.

Då anledning därtill finnes, må mödrahjälp helt eller delvis lämnas såsom räntefritt lån.

Mödrahjälp må ej avse tid, som infaller senare än sex månader efter nedkomsten.

2 §.

Mödrahjälp lämnas endast till kvinna, som författningsenligt skall vara mantalsskriven i riket och som är svensk medborgare; dock äger Konungen, under förutsättning av ömsesidighet, ingå överenskommelse med främmande stat, att dess medborgare skola i avseende å tillämpning av denna förordning likställas med svenska medborgare.

Rätt till mödrahjälp tillkommer icke kvinna, vilken är intagen å straffanstalt eller därmed jämförlig anstalt, å tvångsarbetsanstalt, alkoholistanstalt, allmän uppfostringsanstalt eller skyddshem, eller å anstalt för sinnessjuka, sinnesslöa, fallandesjuka eller kroniskt sjuka, och ej heller kvinna, som av fattigvården mottagits till stadigvarande försörjning.

Mödrahjälp må icke lämnas till kvinna, vilken är intagen å straffanstalt eller därmed jämförlig anstalt, å tvångsarbetsanstalt, alkoholistanstalt, allmän uppfostringsanstalt eller skyddshem, eller å anstalt för sinnessjuka, sinnesslöa, fallandesjuka eller kroniskt sjuka, och ej heller *till* kvinna, som av fattigvården mottagits till stadigvarande försörjning.

3 §.

För behandling av frågor rörande mödrahjälp skall i varje landstingsområde och i varje stad, som icke deltager i landsting, finnas en nämnd (*mödrahjälpnämnd*), bestående av en ordförande och två ledamöter.

Ordföranden jämte suppleant för honom förordnas av Kungl. Maj:t. Ledamöterna jämte två suppleanter utses för två år i sänder, *en ledamot jämte suppleant för honom* av lands-

Ordföranden jämte suppleant för honom förordnas av Kungl. Maj:t. Ledamöterna jämte två suppleanter utses för två år i sänder av landstinget eller, vad beträffar stad, som

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

tinget eller, vad beträffar stad, som ej deltagar i landsting, av stadsfullmäktige, samt en ledamot jämte suppleant för honom av styrelsen för barnavårdsförbundet i orten; dock att för Stockholm en ledamot jämte suppleant för honom utses av Kungl. Maj:t samt en ledamot jämte suppleant för honom väljes av stadsfullmäktige för två år i sänder. Underlåter styrelse för barnavårdsförbund att utse ledamot eller suppleant, förordnas sådan av Kungl. Maj:t för två år i sänder.

ej deltagar i landsting, av stadsfullmäktige.

Ordföranden och ledamöterna åtnjuta ersättning enligt grunder, som bestämmas av Kungl. Maj:t.

4 §.

Ansökan om mödrahjälp skall ingivas till barnavårdsnämndens ordförande i den kommun, där kvinnan vistas. Är kvinnan ogift, må ansökan göras av barnavårdsmannen. Ingives ansökan senare än å sextionde dagen efter barnsörden, må den icke upptagas till prövning.

Ansökan om mödrahjälp skall ingivas till barnavårdsnämnden i den kommun, där kvinnan vistas. Är kvinnan ogift, må ansökan göras av barnavårdsmannen. Ingives ansökan senare än å sextionde dagen efter barnsörden, må den icke upptagas till prövning.

Vid ansökan skall fogas av läkare eller barnmorska utfärdat intyg utvisande, antingen att kvinnan är havande eller att hon fött barn. Intyg av sist angivet innehåll må även vara utfärdat av annan känd och trovärdig person samt skall innehålla uppgift om dagen för nedkomsten.

5 §.

Det åligger barnavårdsnämnden att snarast möjligt till mödrahjälpnsämnden i orten avgiva yttrande över ansökningen samt därvid översända handlingarna i ärendet och, om skiljaktiga meningar förekommit, utdrag av protokollet. Tillstyrkan av mödrahjälp skall tillika innefatta förslag till lämpliga hjälpåtgärder.

6 §.

Sedan handlingarna inkommit till mödrahjälpnsämnden, beslutar nämnden i ärendet. I beslut, varigenom mödrahjälp beviljas, skall angivas vilka huvudsakliga behov hjälpen avser att täcka.

Mödrahjälpnsämndens beslut skall, skriftligen avfattat, ofördröjligen i två exemplar översändas till barnavårdsnämndens ordförande, som har att snarast möjligt därefter tillställa sökanden det ena exemplaret.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

7 §.

Det åligger barnavårdsnämnden att verkställa beslut, varigenom mödranhjälp beviljats, ävensom att vaka över, att hjälpen kommer till användning i enlighet med givna föreskrifter.

8 §.

Har mödranhjälp lämnats såsom lån, må, där så finnes skäligt, den mödranhjälpsnämnd, som beviljat hjälpen, medgiva uppskov med återbetalningen intill tio år. På framställning av nämnden må Kungl. Maj:t, då skäl därtill äro, medgiva befrielse från återbetalningsskyldighet med avseende å hela återstående lånebeloppet eller del därav.

9 §.

Rätt till mödranhjälp kan ej överlåtas och må förty icke tagas i mät för gäld.

10 §.

Klagan över mödranhjälpsnämnds beslut i ärende enligt denna förordning föres hos socialstyrelsen före klockan tolv å trettionde dagen efter den, då klaganden erhöll del av beslutet.

11 §.

Instruktion för mödranhjälpsnämnderna samt de övriga föreskrifter, som erfordras för tillämpningen av denna förordning, meddelas av Kungl. Maj:t.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1938; dock att ordförandena och ledamöterna i mödranhjälpsnämnderna jämte suppleanter för dem skola utses i så god tid dessförinnan, att nämnderna kunna träda i verksamhet från och med nämnda dag.

B) att motionerna I: 203, II: 404, II: 406, II: 416 och II: 419 — motionerna I: 203 och II: 406 dock allenast, såvitt däri ej hemställts om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om rationalisering av socialvården — i den mån de icke blivit besvarade genom vad utskottet under A) hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd; samt

C) att motionerna I: 209 och II: 418 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 27 april 1937.

På andra lagutskottets vägnar:

SIGFRID HANSSON.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Sigfrid Hansson, Heiding, Hagman, Norman, Wistrand**, *Knut Petersson, Myrdal* och *Ekströmer*;

från andra kammaren: herrar *Österström¹, Hage, Olovson, Skoglund, Johanson* i Halagården*, fru *Nordgren*, fröken *Hesselgren²*, fröken *Andersson* och fru *Johansson**.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

¹ Ej närvarande vid behandlingen av 32 § förordningen den 26 juni 1931 om erkända sjukkassor samt 1 och 2 §§ i förslaget till förordning om moderskapspenning.

² Närvarande endast vid behandlingen av d:o.

Reservationer:

Beträffande förslagen till förordningar om moderskapspenning och angående ändrad lydelse av 32 § förordningen den 26 juni 1931 (nr 280) om erkända sjukkassor:

av herr *Knut Petersson*, som ansett, att utskottet bort avstyrka ifrågavarande förslag och i stället hemställa om en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning angående införandet av en allmän moderskapsförsäkring.

Beträffande förslaget till förordning om moderskapspenning:

1) av herrar *Sigfrid Hansson, Österström, Norman, Myrdal* och *Olovson*, vilka i fråga om 1 samt 3—10 §§, herr *Österström* i den mån han deltagit i behandlingen av dessa paragrafer, anfört:

Genom moderskapspenningen avses att giva mödrarna i vårt land hjälp med vissa vid barnsbörd oundgängliga utgifter, vilka kvarstå även om förlösningvården göres kostnadsfri. Såsom i det av utskottet beslutade utlåtandet framhålles, skiljer sig moderskapspenningen principiellt från mödrhjälpens i så måtto, att den förra är avsedd att motsvara ett normalt förekommande behov, medan den senare förutsätter att kvinnan befinner sig i nödställd belägenhet. Befolkningskommissionen hade av denna grund föreslagit, att moderskapspenningen skulle utan behovsprövning utgå till alla mödrar, som därom ansökte. Departementschefen, som uttalar att vissa skäl kunna anföras för denna ståndpunkt, säger sig visserligen avstå från att förorda dess genomförande men föreslår, att inkomstgränsen sättes så högt, att endast de skulle komma att uteslutas, för vilka uppenbarligen här ifrågasatta bidrag till barnbördskostnaderna icke äger någon betydelse. Den gamla beteckningen »moderskapsunderstöd» utbytes även mot »moderskapspenning» i syfte att mindre starkt framhäva understödskaraktären. Utskottet, som i fråga om inkomstgränsens fastställande följt propositionen, har till genomförande av full konsekvens i 3 § andra stycket författningsförslaget utbytt ordet »understöd» mot »moderskapspenning».

I likhet med befolkningskommissionen, vars ståndpunkt i denna fråga hävdats i motionerna I: 209 och II: 418, anse vi, att moderskapspenningen bör utgå utan behovsprövning. För en sådan lösning tala principiella skäl grundade i moderskapspenningens nyss antydda särskilda natur. Ur en vidare synpunkt finnes, såsom i nyssnämnda motioner framhålles, anledning att i den socialpolitik, som inriktar sig på familjerna och barnen, så långt det är möjligt, frångå behovsprövningsprincipen och i de ifrågavarande samhälleliga åtgärderna mera se en tillämpning av den allmänna socialförsäkringens princip. I detta särskilda fall vore tanken att gemensamt sörja för vissa angivna barnkostnader, vilka därigenom avlyftas de enskilda familjerna och komma att betalas av alla medborgare i mån av deras förmåga, ej i mån av deras barnantal. Den olika inkomstställningen i familjerna komme ju likväl vid bidragens finansiering, även om ingen inkomstgräns för moderskapspenningen fastställdes, att beaktas genom beskattningens progressivitet. Ur rent ideell synpunkt är det även betydelsefullt och ägnat att stegra det personliga värdet av denna förmån, om den gives alla utan hänsyn till inkomstförhållanden och social ställning.

Det bör här påminnas om att i många fall moderskapspenningen ingalunda skulle sakna betydelse för familjer även över den föreslagna inkomstgränsen, i all synnerhet icke för familjer med flera barn.

För behovsprövningens slopande i fråga om moderskapspenningen tala jämte de här angivna principiella skälen jämväl praktiska överväganden. Den i propositionen föreslagna och av utskottet godtagna inkomstgränsen innebär faktiskt ett slopande av behovsprövning i vedertagen mening. Endast omkring 8 % av barnaföderskorna beräknas bliva uteslutna från erhållande av moderskapspenning. Den finansiella besparing, som ernås genom denna ytterligt ofullkomliga och i grunden principiösa tillämpning av behovsprövning, är således ringa. Kommer härtill, att den av oss föreslagna förändringen skulle högst väsentligt förenkla hela prövningsförfarandet, enär ju då inkomstprövning icke bleve påkallad och därjämte de bestämmelser kunde bortfalla, enligt vilka under särskilda förhållanden moderskapspenning skall kunna utgå även vid högre inkomst än den i förordningen fastslagna gränsen, respektive förvägras, trots att inkomstgränsen ej överskrides.

Det är att märka, att den av oss hävdade principen redan gäller och enligt propositionen och utskottsutlåtandet alltjämt skulle gälla den moderskaps-hjälp, som utgår genom sjukkassorna, då rätt till medlemskap i dessa icke begränsats genom inkomststreck. Den viktiga förändring, som genom den i propositionen föreslagna reformen nu skall genomföras, har ju sin huvudsakliga betydelse däri, att statens bidrag vid barnsbörd skall ökas och att detta bidrag — vilket i detta samband är det väsentliga — skall utgå lika för kvinnor inom och utom sjukkassorna. Det framstår då för oss föga rimligt, att ett undantag från denna likhetsregel skall gälla till förmån just för sjukförsäkrade kvinnor med inkomster över den för moderskapspenningens erhållande föreslagna gränsen. Denna inkonsekvens bortfaller genom att moderskapspenningen bestämmes att utgå helt utan behovsprövning.

På grund av vad sålunda anförts få vi hemställa, att riksdagen måtte besluta sådana ändringar i utskottets förslag, att
dels 1 § erhåller följande lydelse:

»1 §.

Till kvinna, som fött barn, utgår efter nedkomsten moderskapspenning med sjuttiofem kronor av statsmedel.»

dels ock 3 § utgår och i följd därav numreringen av de följande §§ 4—10 ändras till 3—9.

2) av herrar *Heiding* och *Johanson* i Hallagården, vilka beträffande 3 § ansett, att utskottet bort uttala följande:

Utskottet kan varken finna det ekonomiskt tillrådligt eller ur andra synpunkter lämpligt att frångå behovsprincipen ifråga om moderskapspenningen. Sådan bör tilldelas i alla de fall, då den kan antagas vara av betydelse för de syften den är avsedd att främja, men i övrigt bör den icke utgå. Om den lämnas, även där den är praktiskt taget utan betydelse för vederbörandes ekonomi, kan den långt ifrån att vara till gagn snarare komma att leda tanken på att moderskapet i huvudsak är en uppoffring gentemot samhället, för vilken vederlag gives, och därmed delvis fördunkla de känslor av högre lyftning, som moderskapet normalt innebär.

Moderskapspenningen synes icke kunna antagas vara av nämnvärd ekonomisk betydelse i de fall, då vederbörandes beskattningsbara inkomst överstiger 2,000 kronor.

Utskottet föreslår därför, att 3 § första stycket erhåller följande ändrade lydelse:

»Behov av moderskapspenning — — — (= Kungl. Maj:ts förslag) — — — belopp, uppgående till minst *två tusen* kronor.»

3) av herrar *Wistrand*, *Ekströmer* och *Skoglund* samt fröken *Andersson*, som ansett, att utskottets utlåtande rörande 3 § bort hava följande lydelse:

Utskottet kan icke anse, att den av Kungl. Maj:t föreslagna utformningen av behovsprövningen, enligt vilken en så relativt hög inkomst som 3,000 kronors beskattningsbart belopp vid senaste taxering till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt föreslås som gräns uppåt för utfående av moderskapspenning, är lämpligt avvägd. Utskottet förbiser visserligen icke de motiv, som varit vägledande för departementschefen, men finner i anslutning till vad som i motionerna I: 203 och II: 406 närmare utvecklats och vad socialstyrelsen i övrigt anför, att moderskapspenning utan motprestation bör komma i fråga endast där ett uppenbart behov kan anses föreligga. I övriga fall finner utskottet ett bidrag till moderskapshjälpen för dem, som i registrerad central-sjukkassa erlagt premier för moderskapsförsäkring, vara den riktiga formen för statens medverkan. Utskottet vill därför tillstyrka, att inkomstgränsen på sätt motionärerna föreslagit fastställs till 1,000 kronors beskattningsbart belopp. Enligt denna gräns torde de absolut behövande, d. v. s. huvudsak-

ligast mödrar tillhörande lantarbetare och småbrukare, en stor del av industriarbetarna samt de lägst betalda tjänstemännen, utan vidare komma i åtnjutande av moderskapspenningen. Av övriga mödrar däremot torde man med fog kunna uppställa villkoret, att de visa den förtänksamhet att taga en försäkring, synnerligast som de därigenom skulle vid barnsbörd utbekomma ett högre belopp eller 110 kr., därav 75 kr. i statsbidrag. Utskottet vill härvid i likhet med motionärerna understryka, att en ökad anslutning till sjukkasseväsendet såsom ett led i strävan efter ökad trygghet är önskvärd. Sänkningen av inkomstgränsen till angivet belopp skulle enligt utskottets mening göra behovsprövningen mera rationell därigenom att den å ena sidan under alla förhållanden tillgodosåge de mest trängande fallen och å andra sidan ej från statlig hjälp uteslöte de mödrar, för vilka denna hjälp med hänsyn till deras inkomstförhållanden kan vara önskelig men av vilka staten kan begära en lindrig motprestation. Befolkningspolitiken skulle därigenom i högre grad än Kungl. Maj:ts förslag bygga på principen om hjälp till självhjälp och uppmuntra till den förtänksamhet, som bör vara grundläggande för allt familjeliv.

Utskottet får därför föreslå, att 3 § första stycket erhåller följande ändrade lydelse:

»Behov av moderskapspenning — — — (= Kungl. Maj:ts förslag) — — — belopp, uppgående till minst *ettusen* kronor.»

4) av fru *Nordgren* och fru *Johansson*, vilka ansett, att utskottets uttalande å sid. 12 rörande 5 § andra stycket bort hava följande lydelse:

Enligt utskottets mening — — — anmälningsavgift utgår. I stället böra sjukkassorna beredas ersättning av statsmedel, vilken ersättning bör utgå med belopp som av Kungl. Maj:t fastställes.

Beträffande förslaget till förordning om mödrahjälp:

1) av herrar *Hagman*, *Norman*, *Wistrand*, *Knut Petersson*, *Ekströmer* och fröken *Andersson*, vilka i fråga om 3 § anfört följande:

Då de understöd, vilka skola utanordnas av mödrahjälpnsnämnderna, komma att helt utgå av statsmedel, bör enligt vår mening majoriteten av nämndens medlemmar förordnas av Kungl. Maj:t. Vi hemställa därför, att 3 § andra stycket måtte erhålla följande lydelse:

»Ordföranden jämte suppleant för honom samt en ledamot jämte suppleant för denne förordnas av Kungl. Maj:t. En ledamot jämte en suppleant för honom utses för två år i sänder av landstinget eller, vad beträffar stad, som ej deltagar i landsting av stadsfullmäktige.»

2) av herr *Olovson*, som ansett, att utskottets uttalande å sid. 17 rörande plats för kvinnor i mödrahjälpnsnämnderna bort utgå.